

አጫዋቹ ሊቅ

አጫዋቹ የሚለው ቃል ሲፈቱት “የሚጫወት፣አነጋጋሪ፣አስቂኝ፣ ጥርስ የማያስከድን፣ የአለቃ ገብረሃና የመሳሉ ፈላስፋ” በማለት ደስታ ተክለወልድ ይገልጹታል።

አለቃ ገብረሃና ደስታ ተገኝ በደቡብ ጎንደር ሀገረ ስብከት በድሮው የደብረታቦር አውራጃ ፎገራ ወረዳ፤ ናብጋ ጊዮርጊስ በተባለው ቦታ በ1814 ዓ.ም. ተወለዱ። እድሜያቸው ለትምህርት ሲደርስ የመጀመርያ ትምህርታቸውን በአካባቢው ከቀሰሙ በኋላ ወደ ጎጃም ተሻግረው ቅኔን ተቀኙ። ከዚያም ወደ ጎንደር ከተማ ተመልሰው ከመምሕር ወደ አብ ወልደ ማርያም ጽዋት ዜማ፤ ከባሕታዊ ገብረ አምላክ አቋቋም፤ ከዐቃቤ ስብሃት ገብረ መድሕን ትርጓሜ መጽሐፍትን እንዲሁም ድጓን ተማሩ።

በእዚህ የሰፋ እውቀታቸው የተነሣ በ26 ዓመታቸው ጎንደር ሊቀካህናትነት ተሾሙ ለሰባት ዓመት አገለገሉ። በነዚህ 7 አመታት በስብከት ችሎታቸውና በቀልድ አፍላቂነታቸው ተወዳዳሪ የሌላቸው መሆናቸውን አስመሰከሩ።

አለቃ ገብረሃና ከንግግር አዋቂነታቸው በላይ ፍትሃ ነገስቱን ከተካኑት ምሁራን መሃል ስለነበሩ የዳኝነት ሹመት ተሰጣቸው። በዚህ ጊዜ ጫዋታ አዋቂነታቸው እየታወቀ መጣ። በዚህም እውቀታቸው የትንሹ ዓሊ አጫዋቹ ሆኑ።

ከዚያን ጊዜ ጀምሮ የመንደር ቀልደኛ መሆናቸው ቀርቶ ነገስታቱን የሚያስቁ፣ መኪንንቱን አፍ የሚያሲዙ፣ ካልመሰላቸውም ነገስታቱን የሚጎነትሉ የምሁር ተረባሪ እና ቀልድ አፍላቂ ሆኑ።

ከጥቂት ጊዜ በኋላ ደጃች ካሳ ዳግማዊ አጼ ቴዎድሮስ ሆነው ነገሱ። ንጉሱ አለቃን በምሁርነታቸው ቢወዱአቸውና ቢያከብሩአቸውም ቀልዳቸውና ፌዘኝነታቸውን ይጠሉ ነበር። በዚህም ምክንያት ንጉሱ በድርጊታቸው አዝነው “ገብረሃና ፍትሃነገስቱን ጻፍ፣ፍርድም ስጥ፣ ገንዘብም ያወሊህ፣ ቀልድህን ግን ተወኝ ተው ተመከር” ብለው ገሰጹቸው። ነገር ግን አለቃ ገብረሃና ይህን ልምዳቸውን ማቆም አልቻሉም። በተለይም ደግሞ በንጉሡ ባለሟል በብላታ አድጎ በሚሰነዝሩት ትችት በተደጋጋሚ ተከሰው ዐጼ ቴዎድሮስ ዘንድ ቀረቡ። ከዚ በኋላ ነበር የአለቃ ገብረሃና ስደት የጀመረው።

በመጨረሻ ቴዎድሮስ ክስ ሲሰለቻቸው ከአካባቢያቸው ለማራቅ ሲሉ ንጉሡ ገብረ ሐናን ለትግራይ ጨለቆት ሥላሴ አለቃ አድርገው በመሾም ወደ ትግራይ ላኳቸው። ደስታ እንዳለ ሁሉ መከራም ያለ ስለሆነ ሁለቱንም በጾጋ መቀበል የሰው ልጅ ሁሉ ግዴታ ነው። ካህናት በአጼ ቴዎድሮስ ላይ ባመጹ ጊዜ በአድማው ካሉበት ካህናት መካከል አንዱ ገብረ ሐና መሆናቸው ስለታወቀ ዐጼ ቴዎድሮስ በአለቃ ገብረ ሐና ላይ አምርረው ሊቀጧቸው ዛቱ። አለቃም ሸሽተው ጣና ሐይቅ ሬማ መድኃኔዓለም ገዳም ገቡ። በዚያም ባሕታዊ ጸዕዳ ገብረ ሥላሴ የተባሉ የአቋቋም ሊቅ አገኙ። ሁለቱም ተወያይተው በጎንደር አቋቋም ስልት የመቋሚያውን የአካል እንቅስቃሴ ጨምረው ዝማሜውን አዘጋጁት (በኋላ ተክሌ አቋቋም እየተባለ የሚታወቀው ነው)። ባህታዊ ጸዕዳ «ከእንግዲህ እኔ ወደ ዓለም አልመለስም፤ አንተ ይህንን ስልት አስተምር» ብለው አለቃ ገብረሐናን አደራ አሏቸው።

በመቀጠልም በቴዎድሮስ ቤተመንግሥት ሳሉ የሚያውቋቸው ምኒልክ በሸዋ መንገሣቸውን ተከትለው ሸዋ መጡ።ዓፄ ምኒልክ በዓፄ ቴዎድሮስ ቤተመንግሥት ሳሉ አለቃ ገብረ ሐናን ስለሚያውቋቸው በደቡብ ጎንደር የሚገኘውን የአቡነ ሐራን ገዳም ሸሟቸው።

አለቃ ገብረ ሐና ደርቡሽ ጎንደርን ሲወርር ልጃቸውን ወደ ወሎ ልከው እርሳቸው ጎጃም ውስጥ ዘጌ ገዳም ገቡ። በኋላም ዐጼ ምኒልክ ደርቡሽን ለመውጋት ወደ ፎገራ መምጣታቸውን ሲሰሙ፤ ከተደበቁበት ወጥተው ንጉሡን ተከትለው ወደ አዲስ አበባ ተመለሱ። ምኒልክም እንደገና የራጉኤል አለቃ አድርገው ሾሟቸው።አለቃ በአዲስ አበባ እያሉ ከመኪንንቱ ከመሳፍንቱ ጋር ያላስማሟቸው ብዙ ነገሮች ነበሩ።

ከእቴጌ ጣይቱ ጋር በነገር ተኳረፉና መላ የቤተመንግሥቱ ሰው አደመባቸው። ዐጼ ምኒልክ አለቃን ምን ቢወዷቸው በተለይ ከደጃች ባልቻና እቴጌ ጣይቱ ጋር የፈጠሩትን ጠብ አልወደዱላቸውም። በዚህ ምክንያት አለቃ ገብረ ሐና ከአዲስ አበባ ለቅቀው እንዲወጡ ተወሰነባቸው።

ልጃቸውን ገብረ ሐና ሞተ ብለህ ተናገር ብለው አዲስ አበባ ላኩት። አለቃ ተክሌ ይህንን መርዶ በቤተመንግሥቱ ሲያረዱ ምንም እንኳን ገብረ ሐና ከብዙዎቹ ጋር ቢኳረፉም ታላቅ ሐዘን ሆነ። ከተወሰኑ ቀናት በኋላ አለቃ ራሳቸው አዲስ አበባ ገቡና ጉድ አሰኙ። ምኒልክም አስጠርተው ሞቱ ከተባለው በኋላ ከየት መጡ ቢባሉ «በሰማይ ጣይቱ የለች፤ ምኒልክ የለ፤ ጠጅ የለ፤ ጮማ የለ፤ ባዶ ቤት ቢሆንብኝ ለጠባቂው ጉቦ ሰጥቼ መጣሁ።» ብለው ሁሉንም አሳቋቸው። ከጊዜ በኋላ ጣይቱም መኪንንቱም ይቅር አሏቸው። አለቃ ገብረ ሐና እድሜያቸው እየገፋ አደብም እየገዙ መጡ አዲስ አበባ ተቀምጠውም ትርጓሜ መጽሐፍት ማስተማር ቀጠሉ።

አለቃ ገብረሃና እንደገና ከወይዘሮቹና ከመኪንንቱ ጋር ተጋጩ።ከዚህ በኋላ አዲስ አበባ መቀመጥ ስላልቻሉ ለመጨረሻ ጊዜ ወደ ደብረ ታቦር ተመለሱ። በእድሜያቸው መጨረሻ ዝምተኛ ሆኑ።በዚህ ሁኔታ ከሰነበቱ በኋላ በ84 ዓመታቸው የካቲት 1898 ዓ.ም. ዐረፉ። አለቃ ገብረ ሐና በብዙ ሰዎች ዘንድ በቀልደኝነታቸው ይታወቁ እንጂ የሐዲስ መምህር ናቸው። የፍትሐ ነገስት መምህር ናቸው። መርሐ እውሩን፤ አቡሻሩን የሚያውቁ ባለሙያ ናቸው። በቤተክርስቲያን ታሪክ ወደር ከማይገኝላቸው ሊቃውንት አንዱ ነበሩ።

ምንጭ፡ “አለቃ ገብረሐና እና አስቂኝ ቀልዶቻቸው”፤በ አረፋይኔ ሐጎስ